

วิเคราะห์การแสดงโขนชู้จันทร์ ตอน หนุมานแผลงกา

ในการศึกษารูปแบบการแสดงของโขนชู้จันทร์ ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยโดยเลือกศึกษาเฉพาะตอน หนุมานแผลงกา ซึ่งเป็นตอนหนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้ชม และเป็นตอนเดียวที่ผู้แสดงยังมีชีวิตอยู่และสามารถให้ข้อมูลได้ เนื้อเรื่อง กล่าวถึงตอนที่หนุมานต้องการทดสอบกำลังของยักษ์ จึงหักทำลายสวนจนเกิดการต่อสู้กับเหล่าเสนายักษ์ สหัสกุมารและอินทรชิต จนกระทั่งถึงตอนหนุมานออกอุบายแผลงลงกาเป็นฉากจบ สำหรับรายละเอียดในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอถึงพิธีกรรมก่อนการแสดง ขั้นตอนการแสดง กระบวนการรำ และการวิเคราะห์รูปแบบการแสดงโขนชู้จันทร์ ตอน หนุมานแผลงกา โดยจะอธิบายรายละเอียดของแต่ละส่วนตามลำดับ ดังนี้

4.1 พิธีกรรมก่อนการแสดง

พิธีกรรมก่อนการแสดง คือ พิธีไหว้ครู ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นเป็นอันดับสุดท้ายของพิธีกรรมทั้งหมด โดยจะเกิดขึ้นหลังจากที่คณะทำงานและผู้แสดงได้ผ่านพิธีไหว้ครู ครอบครูและการบูชาศาลหลักเมืองมาเรียบร้อยแล้ว พิธีกรรมก่อนการแสดงจะเกิดขึ้นในช่วงค่ำของวันงานแสดง โดยนายศิริ ศิลาวัดน์จะตั้งโต๊ะหมู่บูชาครูไว้บริเวณด้านหลังเวที และต้องเตรียมดอกไม้ธูปเทียนเครื่องกำนล เพื่อรอเวลาประกอบพิธี เมื่อใกล้ถึงเวลา ผู้แสดงทุกคนจะต้องแต่งตัวในชุดแสดงให้เรียบร้อยแล้วมานั่งเป็นแถวพร้อมกัน จากนั้นเมื่อปีพาทย์บรรเลงเพลงสาธุการ ซึ่งเป็นเพลงแรกของการโหมโรง นายศิริ ศิลาวัดน์จะจุดธูปเทียนกล่าวคำบูชาครู ส่วนคณะผู้แสดงก็จะได้รับแจกธูปคนละ 3 ดอก¹ เมื่อกล่าวคำบูชาเรียบร้อยแล้วก็จะอธิษฐานขอพรให้การแสดงสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จากนั้นฝ่ายฝึกซ้อมการแสดงจะเก็บธูปเทียนของนักแสดงเพื่อรวมไปปักกระถางบูชาครู จึงเสร็จสิ้นพิธี โดยจุดประสงค์ของการประกอบพิธีไหว้ครูครั้งนี้ มีขึ้นเพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้าและครูอาจารย์เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้แสดง ทำให้เกิดความมั่นใจในการแสดงที่กำลังจะเกิดขึ้น²

นอกจากนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่า พิธีไหว้ครูยังเป็นการสร้างสมาธิให้แก่นักแสดง เนื่องจากในการทำพิธีผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องอยู่ในความสงบ ดำรวม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้แสดงสามารถจดจำท่าทำได้

¹ สัมภาษณ์นางนารถ วรวงศ์, ผู้ช่วยจัดการแสดง, 5 กรกฎาคม 2549.

² สัมภาษณ์นางพิศุล วรรณโพธิ์, ฝึกซ้อมท่ารำ, 14 กรกฎาคม 2549.

แม่นยำ ไม่หลงลืม หรือตื่นเต้น รวมทั้งเป็นการให้ผู้แสดงเตรียมพร้อมที่จะทำการแสดง เนื่องจากในการเข้าร่วมพิธี ผู้แสดงจะต้องแต่งกายให้เสร็จเรียบร้อย ดังนั้น พิธีนี้จึงเป็นเสมือนข้อกำหนดให้ผู้แสดงต้องเตรียมตัวให้เรียบร้อย เพื่อจะไม่เกิดปัญหาในเรื่องการแต่งตัวไม่ทัน อันจะส่งผลเสียต่อการแสดงได้

4.2 ขั้นตอนการแสดง

การแสดง โขนขุขันธุ์ ตอนหนุมานแผลงกา มีขั้นตอนในการแสดง 2 ขั้นตอน คือ 1. การโหมโรงดนตรีปี่พาทย์ 2. การดำเนินเรื่อง

4.2.1 การโหมโรงดนตรีปี่พาทย์

การโหมโรงดนตรีปี่พาทย์ เป็นการบรรเลงดนตรีก่อนที่จะเริ่มทำการแสดง ซึ่งมีจุดประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้า ครูอาจารย์ เจ้าที่เจ้าทางและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมทั้งเป็นการอัญเชิญเหล่าทวยเทพให้มาประสิทธิ์ประสาทพร³ให้การแสดงประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี ปราศจากอุปสรรคใดๆ

2. เป็นสัญญาณให้ผู้แสดงทำพิธีไหว้ครูและเตรียมพร้อมที่จะทำการแสดง⁴

3. เป็นการประกาศให้ทราบว่าการเล่นโขนขุขันธุ์จะเริ่มทำการแสดงแล้ว

สำหรับเพลงโหมโรงที่ใช้บรรเลงประกอบไปด้วยเพลงมงคลที่มีความหมายต่างกันไป โดยเรียงลำดับดังนี้⁶

1. เพลงสาธุการ
2. เพลงตระ
3. เพลงเข้าม่าน
4. เพลงเสมอ
5. เพลงเชิด
6. เพลงกลม

³ สัมภาษณ์นายประมวล เจริญรักษ์, นักดนตรี, 14 ตุลาคม 2549.

⁴ สัมภาษณ์คุณชายนารถ วรวงศ์, ผู้ช่วยจัดการแสดง, 5 กรกฎาคม 2549.

⁵ สัมภาษณ์นายกำพล คำวงษ์, นักดนตรี 14 ตุลาคม 2549.

⁶ สัมภาษณ์นายประมวล เจริญรักษ์, นักดนตรี, 14 ตุลาคม 2549.

7. เพลงกราวโน

8. เพลงลา

ลักษณะการเรียงลำดับเพลงนี้ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้กำหนด เนื่องจากเป็นชุดเพลงที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมา⁷ และจากลักษณะการเรียงลำดับเพลงโหมโรงประกอบการแสดงโขนชูชั้นข้างคั้น ผู้วิจัยพบว่า มีการเรียงลำดับคล้ายกับเพลงโหมโรงการแสดงโขน-ละครของกรมศิลปากร แต่มีจำนวนเพลงน้อยกว่า ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงลำดับเพลงโหมโรงโขนละครของกรมศิลปากร
และโหมโรงในการแสดงโขนชูชั้น

เพลงโหมโรงการแสดงโขนละครกรมศิลปากร ⁸	เพลงโหมโรงการแสดงโขนชูชั้น
1. เพลงสาธุการ	✓
2. เพลงตระ	✓
3. เพลงรวสามลา	✗
4. เพลงคั้นเข้าม่าน	✗
5. เพลงเข้าม่าน	✓
6. เพลงปฐม	✗
7. เพลงลา	✗
8. เพลงเสมอ	✓
9. เพลงรวลาเดี่ยว	✗
10. เพลงเชิด 2 ชั้น	✗
11. เพลงเชิดชั้นเดี่ยว	✓
12. เพลงกลม	✓
13. เพลงชำนานู	✗

⁷ สัมภาษณ์นายประมวล เจริญรักษ์, นักดนตรี, 14 ตุลาคม 2549.

⁸ จตุพร รัตนวราหะ, เพลงหน้าพาทย์ (สุโขทัย: โรงพิมพ์วิทย์ฯ, 2538), หน้า 20.

ตารางที่ 7 แสดงลำดับเพลงโหมโรงละครของกรมศิลปากร
และโหมโรงในการแสดงโขนชู้ขันธุ์(ต่อ)

เพลงโหมโรงการแสดงโขนละครกรมศิลปากร	เพลงโหมโรงการแสดงโขนชู้ขันธุ์
14. เพลงกราวใน	✓
15. เพลงคั่นชุป	✗
16. เพลงลา	✓
17. เพลงวา	✗

จากตารางข้างต้น น่าจะสันนิษฐานได้ว่า เพลงโหมโรงในการแสดงโขนชู้ขันธุ์ที่ได้รับการสืบทอดมา อาจจะได้รับถ่ายทอดจากการโหมโรงของโขน-ละครของกรมศิลปากร ตั้งแต่สมัยพระยาบำรุงประจักษ์จันต์ที่มีการนำการแสดงโขน ละครจากกรุงเทพเข้ามาฝึกหัดในเมืองชู้ขันธุ์ แต่อาจจะมีการตัดทอนหรือหลงลืมเพลงบางเพลงบ้างตามระยะเวลา

สำหรับเพลงที่ใช้บรรเลงในชุดโหมโรงนี้ มีความหมายแตกต่างกันไป ดังนี้

1. เพลงสาธุการ มีความหมายคือ การน้อมกายใจ แสดงความคารวะต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระรัตนตรัย เทพเจ้าสูงศักดิ์และบูรพาจารย์ทั้งปวง
2. เพลงตระ มีความหมายถึง การเชิญเทพดาทั้งหลายให้มาร่วมชุมนุมกัน
3. เพลงเข้าม่าน มีความหมาย เพื่อใช้ประกอบกริยาของเทพเจ้าผู้ใหญ่เสด็จเตรียมองค์เพื่อมาสู่พิธี ตามคำกราบเชิญ
4. เพลงเสมอ หมายถึง การเดินทางในระยะใกล้
5. เพลงเชิด หมายถึง การเดินทางไปมาอย่างรีบร้อน หรือเดินทางในระยะไกล
6. เพลงกลม มีความหมาย เพื่อใช้ประกอบกริยาไปมาของเทพเจ้าสูงศักดิ์ ได้แก่ พระอิศวร พระพรหม พระนารายณ์ ฯ
7. เพลงกราวใน มีความหมายถึง การเสด็จมาของเทพเจ้าฝ่ายอสูร และประกอบกริยาการตรวจทัพของฝ่ายยักษ์
8. เพลงลา มีความหมายถึง การยุติการบรรเลง เพื่อจะเริ่มการแสดงในช่วงต่อไป

4.2.2 การดำเนินเรื่อง

เนื่องจากในปัจจุบัน โขนชุนันท์ไม่ได้ทำการแสดงแล้ว ดังนั้นในส่วนของการดำเนินเรื่อง ผู้วิจัยจึงได้ข้อมูลทั้งหมดจากการสัมภาษณ์ผู้แสดงและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดง ซึ่งพบว่า การดำเนินเรื่องของการแสดง โขนชุนันท์ ตอน หนุมานเผาองคา แบ่งออกเป็น 6 ฉาก ได้แก่ ฉากที่ 1 หนุมานทำลายสวนและสู้กับไพร่พลยักษ์ ฉากที่ 2 เสนายักษ์เข้ากราบทูลสหัสกุมาร ฉากที่ 3 หนุมานต่อสู้กับสหัสกุมาร ฉากที่ 4 ทศกัณฐ์สั่งให้อินทรีชดกทัพไปจับหนุมาน ฉากที่ 5 อินทรีชดต่อสู้กับหนุมาน ฉากที่ 6 อินทรีชดจับหนุมานมาถวายทศกัณฐ์และหนุมานเผาองคา ซึ่งมีรายละเอียดการแสดงดังนี้

ตารางที่ 8 การแสดง โขนชุนันท์ ตอนหนุมานเผาองคา

ฉากที่	ตัวละคร	การแสดง
1. อุทยาน (บนเวที)	หนุมาน พลยักษ์ 10 คน เสนายักษ์ 5 คน	ปีพาทย์บรรเลงเพลงร่ำ หนุมานตีลังกาออกมาจากทางขวา แล้วร่ำรำตามเสียงพากย์ที่มีความว่า ตนคือหนุมานจะลองฝีมือยักษ์ จากนั้นหนุมานตรงเข้าไปหักทำลายต้นไม้ในอุทยาน ปีพาทย์บรรเลงเพลงเชิด เสนายักษ์ออกมาทางซ้ายเรียกบ่าวไพร่ให้ออกมาจับลิง แต่สู้ไม่ได้จึงถูกหนุมานตามตีถอยร่นเข้าไปหลังโรงทางด้านซ้าย
2. พระตำหนัก (บนเวที)	สหัสกุมาร 10คน เสนายักษ์ 8 คน พลยักษ์ 10 คน ราชสีห์ลากรด 2 ตัว	เสนายักษ์ 2 คนเข้ามากราบทูลสหัสกุมารว่ามีลิงเผือกมาทำลายสวน สหัสกุมารโกรธสั่งจัดทัพแล้วเดินเข้าทางซ้ายลงมาที่สนามหญ้า ราชรถลากออกมาทางด้านซ้ายที่สนามหญ้า พร้อมขบวนทัพ สหัสกุมารขึ้นราชรถ จากนั้นราชรถลากผ่านหน้าเวทีเข้าไปทางด้านขวา
3. อุทยาน(สนาม)	หนุมาน สหัสกุมาร 10คน เสนายักษ์ 8 คน พลยักษ์ 20 คน ราชสีห์ลากรด	หนุมานตีลังกาออกมาที่สนามหญ้าทางด้านขวา ราชรถของสหัสกุมารลากออกมาทางซ้าย เสียงพากย์หนุมานและสหัสกุมารเจรจาโต้ตอบกัน สหัสกุมารลงจากราชรถตรงเข้าไปต่อสู้กับหนุมาน แต่สู้ไม่ได้จึงโดนหนุมานฆ่าตาย สหัสกุมารถอยเข้า

ตารางการแสดง โขนชู้न्छ์ ตอนหนุมานเผาองกา (ต่อ)

ฉากที่	ตัวละคร	การแสดง
4. พระราชวัง (เวทึและสนาม)	ทศกัณฐ์ อินทรชิต มโหทร นางกำนัล 8 คน เสนายัถย์ 10 คน พลยัถย์ 40 คน ราชสีห์ลากรด 2 คั้ว	ทศกัณฐ์นั่งอยู่ทีเดียงทองกลางเวทึ มีนางกำนัลนั่งอยู่สองข้างเดียง ฝัองละ 4 คน มโหทรเข้ามาทางขวา กราบทูลทศกัณฐ์ว่า มีลึงมาทำลายสวนและฆ่าสหัสกุมารตายแล้ว ปี่พาทย์ทำเพลงโอด จากนั้นทศกัณฐ์ให้นางกำนัลไปเชิญอินทรชิต นางกำนัลเข้าไปทางซ้ายสักครู่หนึ่งแล้วเดินตามหลังอินทรชิตออกมาทางด้านเดิมแล้วนั่งที่เดียงเล็กซ้ายมือ เสียงพากย์เจรจาตั้งความของทศกัณฐ์ อินทรชิตเสียใจและโกรธ สั่งจัดทัพออกสู้หนุมาน ราชรดและขบวนทัพออกมาที่สนามหญ้าด้านซ้าย อินทรชิตลาทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์เดินเข้าทางซ้าย อินทรชิตลงจากเวทึมาขึ้นราชรด สั่งเคลื่อนพล ราชรดลากผ่านหน้าเวทึไปเข้าทางด้านขวา
5. อุทยาน(สนาม)	หนุมาน อินทรชิต เสนายัถย์ 10 คน พลยัถย์ 40 คน ราชสีห์ลากรด 2 คั้ว	หนุมานดีลึงกาออกมาที่สนามหญ้าทางด้านขวา ราชรดของอินทรชิตลากออกมาทางซ้าย เสียงพากย์หนุมานและอินทรชิตเจรจาโต้ตอบกัน จากนั้นพลยัถย์และเสนายัถย์เข้าร่วมต่อสู้กับหนุมาน หนุมานฆ่าพลยัถย์ตายดอยรันเข้าโรงไปจำนวนหนึ่ง อินทรชิตจึงยิงศรออกไป เป็นลูกธนูโยนมาจากด้านหลังของฉาก หนุมานปิดป้องแล้วกระโจนไปดึงอินทรชิตลงมาจากกรด อินทรชิตสู้กับหนุมานได้สักครู่ ก็ยิงศรนาคบาศ จากนั้นบร็องว่าศรกลายเป็นพญานาค ด้านหลังฉากก็โยนตัวพญานาคผ้า ออกมาจากหลังเวทึหนุมานรับมาพันตัวลงนอนดิน เสียงพากย์บรรยายความว่าหนุมานแกลึงแพ้ อินทรชิตดีใจสั่งให้เสนายัถย์จับตัวหนุมาน จากนั้นอินทรชิตกลับขึ้นราชรด ขบวนทัพยกกลับผ่านหน้าหน้าเวทึ 1 รอบแล้วเข้าทางซ้าย

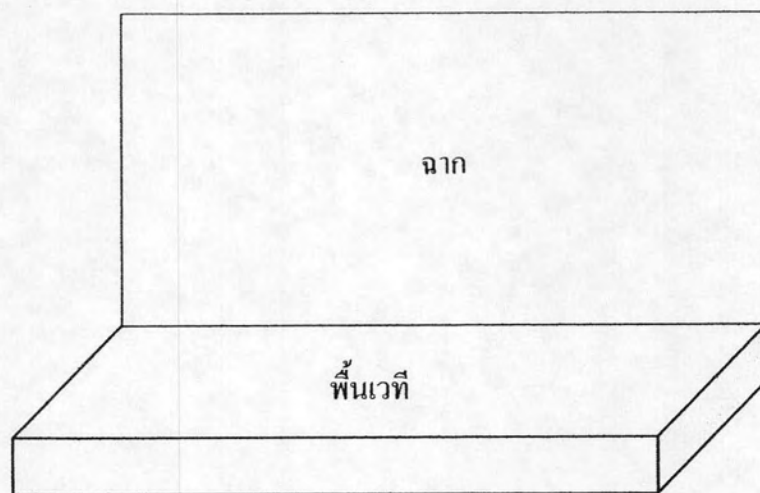
ตารางการแสดง โขนชู้ขันธุ์ ตอนหนุมานแผลงกา (ต่อ)

ฉากที่	ตัวละคร	การแสดง
6. พระราชวัง (บนเวที)	ทศกัณฐ์ อินทรชิต หนุมาน เสนายักษ์ 4 คน เพชฌฆาต 3 คน นางกำนัล 8 คน	<p>ทศกัณฐ์นั่งอยู่ที่เตียงทองกลางเวที มีนางกำนัลนั่งอยู่สองข้างเตียง ฝั่งละ 4 คน อินทรชิตเดินเข้ามาทางขวา ด้านหลังเป็นเสนายักษ์เดินตาม 2 คน และจับหนุมานอีก 2 คน อินทรชิตเดินไปนั่งบนเตียงเล็กทางซ้าย เเสนายักษ์จับหนุมานนั่งลงที่พื้นด้านขวา จากนั้นทศกัณฐ์เรียกเพชฌฆาตออกมาเพื่อนำหนุมานไปฆ่า เพชฌฆาตเดินออกมาทางขวาแล้วจับหนุมานเดินกลับเข้าไปทางเดิม จากนั้นมีเสียงพากย์ว่าเพชฌฆาตใช้อาวุธอะไรฆ่าก็ไม่ตาย พร้อมกับหลังโรงก็ทำเสียงคังคัง สักครูหนึ่งเพชฌฆาตเดินมากราบทูลทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์สั่งให้ใช้ช้างบรรลัษจักรวาลไปฆ่าหนุมาน เพชฌฆาตเข้าไปในโรงมีเสียงโครมครามดังออกมาแต่หนุมานก็ไม่ตาย เพชฌฆาตจึงนำตัวหนุมานออกมา ทศกัณฐ์เห็นว่าหนุมานเก่งจึงอยากเลี้ยงไว้เป็นทหาร หนุมานออกอุบายแสร้งเจ็บปวดและบอกให้เผาตนซึ่งตนจะได้ตาย ทศกัณฐ์หลงเชื่อทำตาม สั่งให้พาหนุมานไปชุบน้ำมันเพชฌฆาตพาตัวหนุมานเข้าไปหลังโรง เมื่อออกมาทศกัณฐ์จึงใช้หอกจูดไฟ เสียงร้องบรรยายว่าไฟติดที่ตัวหนุมาน หนุมานเดินไปรอบๆเวที เสียงพากย์ว่าไฟไหม้ทั่ววัง พร้อมกับด้านหลังฉาก พ่นน้ำมันใส่คบไฟจริงให้เปลวไฟลุกลประกายมาค้ำหน้าของฉาก ทศกัณฐ์ อินทรชิตและเหล่าเสนายักษ์ นางกำนัล รั้วบนเวทีสลับไปมาแล้วเข้าโรงทั้งด้านขวาและซ้าย หนุมานวิ่งตามเข้าไปทางด้านขวาแล้วออกมา มีไฟจริงไหม้อยู่ที่หาง หนุมานเดินวนรอบเวทีหนึ่งรอบแล้วเข้าโรง</p>

จากตารางการแสดงข้างต้น พบว่า การแสดงโขนชูชั้นร์ ตอน หนุมานเผาลงกา ใช้ผู้แสดงทั้งหมด 76 คน โดยแสดงเป็นหนุมาน 1 คน ทศกัณฐ์ 1 คน อินทรชิต 1 คน สหัสกุมาร 10 คน เสนายักษ์ 10 คน พลัยักษ์ 40 คน นางกำนัล 8 คน ราชสิงห์ลากรถ 2 คน และเพชฌฆาต 3 คน

สำหรับพื้นที่ในการแสดง มีการใช้พื้นที่ทั้งบนเวทีและพื้นสนาม โดยแสดงบนเวที 4 จากได้แก่ จากอุทยาน ใช้ในตอนที่หนุมานทำลายอุทยาน จากพระค้ำหนัก ใช้ในตอนที่เสนายักษ์เข้ามากราบทูลสหัสกุมาร จากพระราชวัง ใช้ในตอนที่มีโศทรกราบทูลทศกัณฐ์ และตอนที่หนุมานเผากรุงลงกา จากอาศรมฤาษี ใช้ในตอนที่หนุมานมาถามวิธีดับไฟ สำหรับการแสดงบนพื้นสนามมีทั้งหมด 2 จาก ได้แก่ จากอุทยาน ใช้ตอนที่หนุมานสู้รบกับสหัสกุมารและตอนที่สู้รบกับอินทรชิต จากพระราชวัง ใช้ในตอนอินทรชิตสั่งจัดทัพ

แผงผนังที่ 4 พื้นที่ทำการแสดง⁹

ผู้ชม

พื้นที่สนามหญ้า

ผู้ชม

วงปีพาทย์และกลุ่มคนพากย์

ผู้ชม

⁹ สัมภาษณ์นายสุเทือน เสาศิลา, ผู้แสดง, 22 พฤศจิกายน 2549.

4.3 กระบวนการรำ

กระบวนการรำในการแสดง โขนชุนันต์ ตอน หนุมานแผลงกาย แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1. การรำตีบท 2. การรำหน้าพาทย์ 3. กระบวนการรับและขึ้นลอย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.3.1. การรำตีบท

การรำตีบท เป็นการปฏิบัติท่ารำโดยตีให้ตรงตามความหมายของบทประพันธ์ ซึ่งในการแสดง โขนชุนันต์ ตอน หนุมานแผลงกาย มีการใช้ท่ารำตีบท 2 ลักษณะ คือ 1. ท่ารำตีบทที่เป็นทำนาฏยศัพท์และท่าในแม่บท 2. ท่ารำตีบทที่ประดิษฐ์ใหม่จากท่าทางธรรมชาติ

1. ท่ารำตีบทที่เป็นทำนาฏยศัพท์และท่าในแม่บท เป็นท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นจากทำนาฏยศัพท์ เช่น ท่าจีบ ท่าตั้งวง และบางท่าก็เลียนแบบมาจากท่าแม่บท เช่น ท่าพรหมสี่หน้า โดยท่ารำตีบทลักษณะนี้ ได้แก่ ท่าตัวเรา ท่ายิ่งใหญ่ เป็นต้น

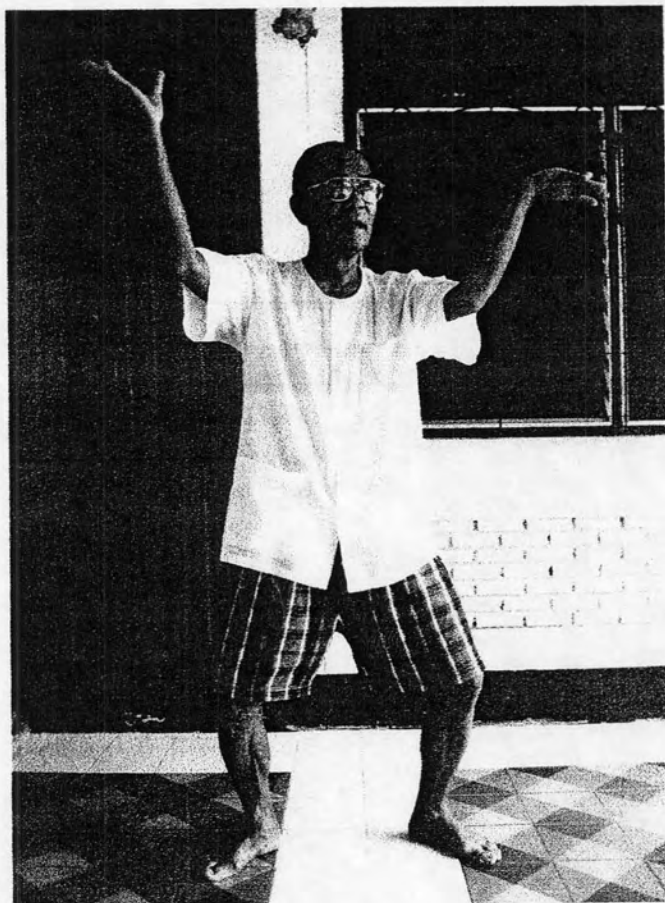

ภาพที่ 82 ท่ารำตีบท “ท่าตัวเรา”

ท่าตัวเรา ปฏิบัติท่ารำโดย

เท้าทั้งสองยื่นตั้งเหลี่ยม

มือซ้ายจีบหงายที่อก มือขวาดึงอาวุธแนบลำตัว

ภาพที่ 83 ทำรำตีบท “ทำยิ่งใหญ่”

ทำยิ่งใหญ่ ปฏิบัติทำรำโดย

เท้าทั้งสอง ยืนตั้งเหลี่ยม

มือทั้งสอง จีบคว่ำอยู่ระดับอก จากนั้นสอดมือทั้งสองขึ้น
ระดับศีรษะพร้อมหงายมือทั้งสอง แขนงอเป็นฉาก ซึ่ง
เป็นท่าที่อยู่ในทำรำแม่บท เรียกว่า “ท่าพรหมสี่หน้า”

2 ทำรำตีบทที่ประดิษฐ์ใหม่จากทำทางธรรมชาติ เป็นทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นจากการ
เลียนแบบกิริยาทำทางตามธรรมชาติแล้วนำมาดัดแปลง ประมูblendให้สวยงาม ได้แก่ ทำฟิ่ง ทำฆ่า

ภาพที่ 84 ทำรำตีบท “ทำฟิ่ง”

ทำฟิ่ง ปฏิบัติทำรำโดย

เท้าทั้งสอง ยืนค้ำเหลี่ยม

มือซ้ายค้ำมื้อมกขึ้นมาระดับไหล่ มือขวา ถืออาวุธแนบ

ลำตัว ระดับเอว

ภาพที่ 85 ท่าตีบท “ท่าฆ่าฟัน”

ท่าฆ่าฟัน ปฏิบัติท่ารำโดย

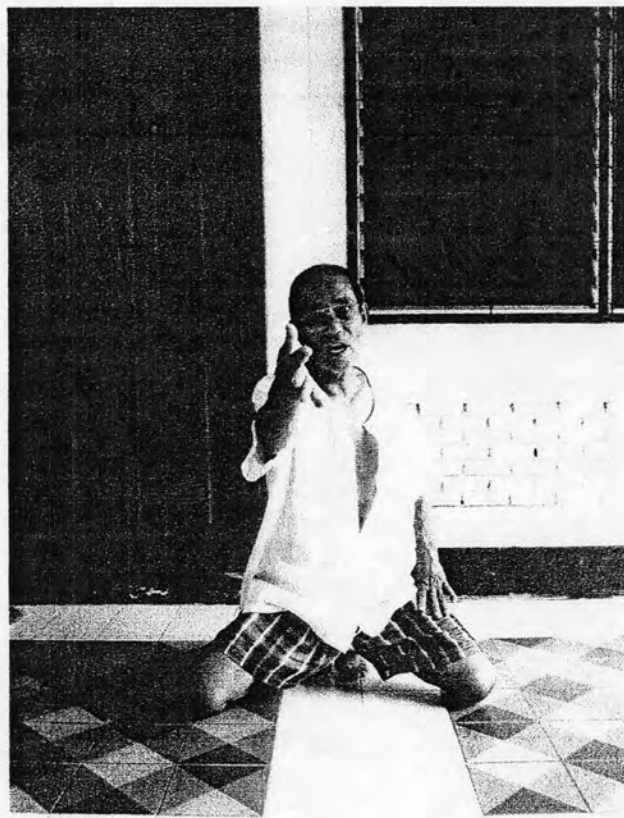
เท้าทั้งสอง ยืนตั้งเหลี่ยม

มือซ้ายแบมือคว่ำลง ยกขึ้นมาในระดับอก มือขวาดังมือ

ฟันลงไปทีกึ่งกลางหลังฝ่ามือซ้าย

4.3.2 การรำน้าพาทย์

การรำน้าพาทย์ เป็นการรำเพื่อใช้ประกอบกิจกรรมของตัวละคร โดยผู้รำต้องยึดจังหวะของการเพลงที่บรรเลงเป็นหลัก ซึ่งในการแสดงโขนชุนันต์ ตอน หนุมานเผาตงกา มีการรำน้าพาทย์มีเพลงเดียว คือ เพลงโอด ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้ในการแสดงอาการ โศกเศร้าเสียใจ หรือเจ็บปวด โดยใช้ในตอนที่สหัสกุมารถูกหนุมานฆ่าตาย ตอนที่ทศกัณฐ์รู้ว่าสหัสกุมารตายแล้วและตอนที่หนุมานแกล้งขอมแพ้อินทรชิต ซึ่งกระบวนการรำเพลงโอด มีลักษณะดังนี้

ภาพที่ 86 ทำรำเพลงโอดท่าที่ 1

ท่าที่ 1 ปฏิบัติท่ารำโดย

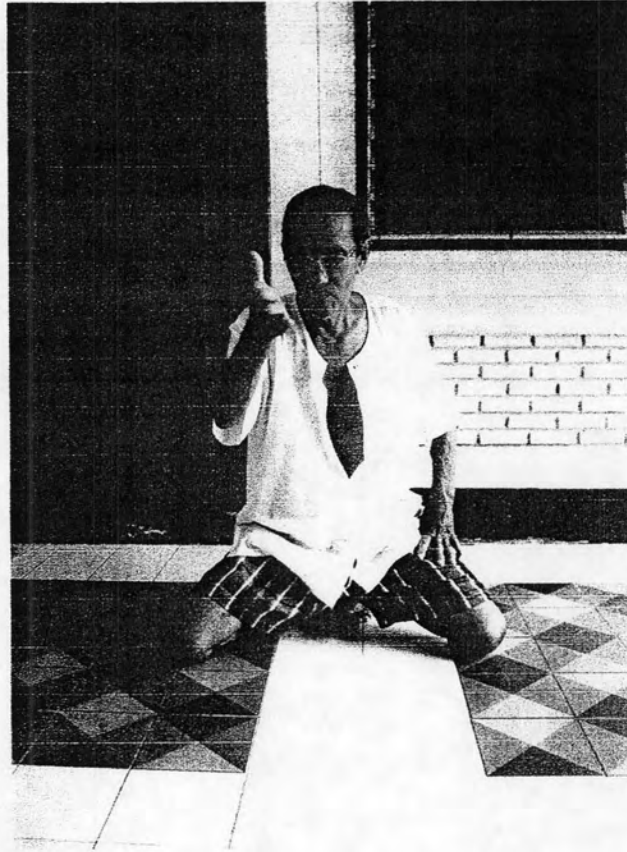
คุกเข่าทั้งสองข้างตั้งเท้าขึ้น นั่งบนสันเท้า
มือซ้ายเท้าเอว มือขวาหงายจับ ยื่นแขนไปข้างหน้าระดับไบหน้า
งอข้อศอกเล็กน้อย

ภาพที่ 87 ทำท่าเพลงโอดท่าที่ 2

ท่าที่ 2 ปฏิบัติท่าโดย

คุกเข่าทั้งสองข้างตั้งเท้าขึ้น นั่งบนส้นเท้า
มือซ้ายเท้าเอว มือขวาหุบจีบมาแตะที่หน้าผาก

ภาพที่ 88 ทำท่าเพลงโศคท่าที่ 3

ท่าที่ 3 ปฏิบัติท่าราโดย

คุกเข่าทั้งสองข้างตั้งเท้าขึ้น นั่งบนส้นเท้า
มือซ้ายเท้าเอว มือขวาคลายจับ ยื่นแขนไปข้างหน้าระดับใบหน้า
งอข้อศอก

ภาพที่ 89 ทำท่าเพลงโอดทำที่ 4

ท่าที่ 4 ปฏิบัติทำรำโดย

ถูกเข้าทั้งสองข้างตั้งเท้าขึ้น นั่งบนส้นเท้า
มือซ้ายเท้าเอว มือขวาแบ่มือแตะที่หน้าผาก

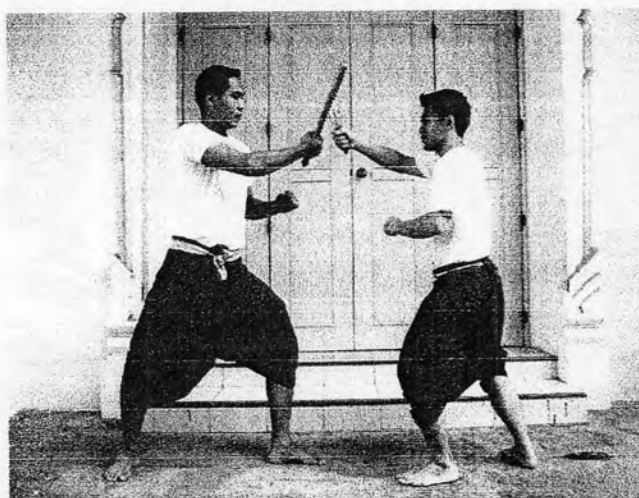
นอกจากนี้ ยังมีการบรรเลงหน้าพาทย์อีก 2 เพลง ได้แก่ เพลงร้ว และเพลงเซ็ด ซึ่งแต่ละเพลงจะใช้ในการสื่อถึงอารมณ์ของตัวละครและสถานการณ์ของเรื่องที่ทำนั้น ได้แก่ เพลงร้ว จะเป็นเพลงที่ใช้แสดงอิทธิฤทธิ์ ตอนหนุมานหักทำลายสวน และตอนที่อินทรชิตแผลงศรนาศบาศสำหรับเพลงเซ็ด ใช้ในการไล่จับและต่อสู้กันระหว่างสหัสกุมารกับหนุมาน และในตอนที่อินทรชิตสู้กับหนุมาน

สรุปได้ว่า การใช้เพลงหน้าพาทย์ในการแสดงโขนชู้ขันธุ์ มี 2 ลักษณะ คือ 1. เพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบการรำ ได้แก่ เพลงโอด และ 2. เพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบการแสดง ได้แก่ เพลงร่ำและเพลงเซ็ด

4.3.3. กระบวนการรบและการขึ้นลอย

สำหรับการแสดงโขนชู้ขันธุ์ ตอน หนุมานแผลงกา มีฉากออกรบและต่อสู้ ทั้งหมด 3 ครั้ง คือ 1. ฉากที่พลยักษ์ออกมาได้จับหนุมาน 2. ฉากที่สหัสกุมารยกทัพมาสู้กับหนุมาน และ 3. ฉากที่อินทรชิตรบหนุมาน ซึ่งเป็นฉากที่ต้องใช้กระบวนการทำรำพิเศษ ได้แก่ กระบวนการรบและขึ้นลอย โดยมีลักษณะ ดังนี้

1. กระบวนการรบ เป็นกระบวนการที่คัดแปลงมาจากท่ารำกระบี่กระบอง¹⁰ มีลักษณะในการตีรุกและรับ โดยหนุมานจะใช้ตรีต่อสู้กับกระบองของเสนายักษ์และศรของสหัสกุมารและอินทรชิต ซึ่งมีลักษณะดังนี้

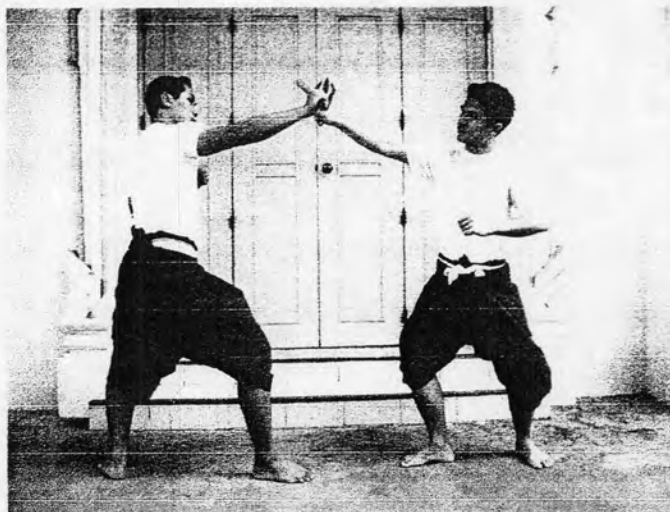
ภาพที่ 90 กระบวนการรบ จังหวะที่ 1

การปฏิบัติท่ารบ

ลิง - ก้าวเท้าซ้าย มือขวาถือตรีฟันเฉียง มือซ้ายกำมือ ศีรษะตรง

ยักษ์ - เท้าขวาก้าวถอยหลัง มือขวาถือกระบองตั้งรับตรี มือซ้ายกำมือ ศีรษะเอียงซ้าย

¹⁰ สัมภาษณ์นายวีระพงษ์ วรโพธิ์, ผู้แสดง, 21 ตุลาคม 2549.

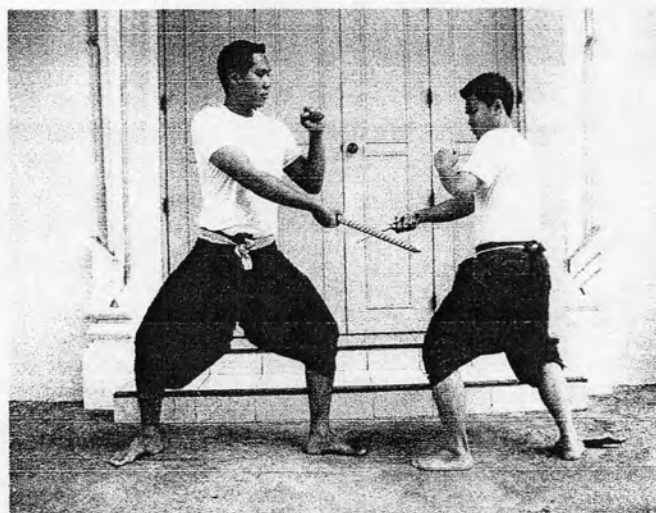

ภาพที่ 91 กระบวนการรบ จังหวะที่ 2

การปฏิบัติท่ารบ

ลิง - ก้าวเท้าขวา มือขวาถือตรีพื้นลงไปข้างหน้า มือซ้ายกำมือ ศีรษะเอียงซ้าย

ยักษ - เท้าซ้ายก้าวถอยหลัง มือขวาถือกระบองแนวนอนรับตรีที่พื้นลงมา มือซ้ายกำมือ
ศีรษะเอียงซ้าย

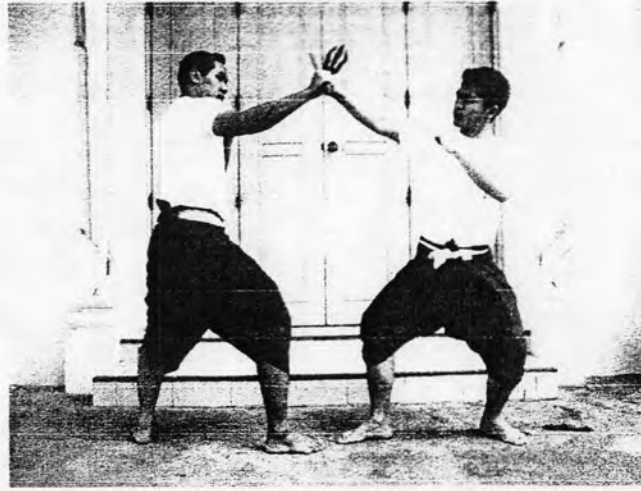

ภาพที่ 92 กระบวนการรบ จังหวะที่ 3

การปฏิบัติท่ารบ

ลิง - ก้าวเท้าซ้าย มือขวาถือตรีพื้นเฉียงลงด้านล่าง มือซ้ายกำมือ ศีรษะเอียงซ้าย

ยักษ - เท้าขวาเท้าถอยหลัง มือขวาถือกระบองตัวเฉียงลงมารับตรีที่พื้นลงมา มือซ้ายกำมือ
ศีรษะเอียงซ้าย

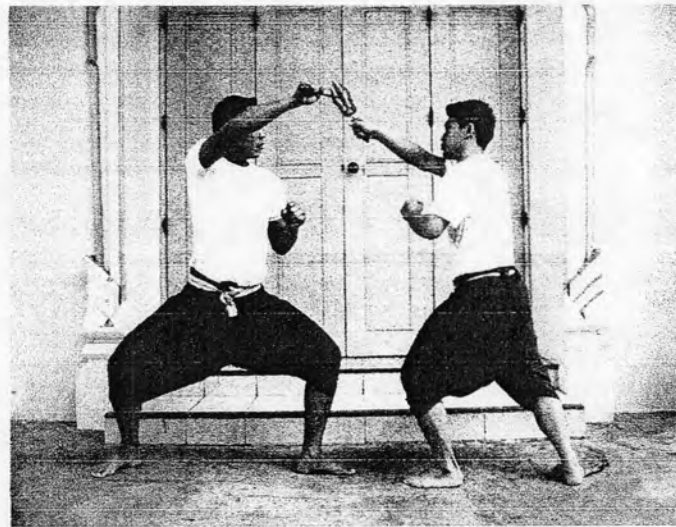

ภาพที่ 93 กระบวนการรบ จังหวะที่ 3

การปฏิบัติท่ารบ

ลิง - ก้าวเท้าขวา มือขวาถือตรีพื้นเฉียงขวาลงซ้าย มือซ้ายกำมือ ศีรษะเฉียงซ้าย

ยักษ์ - เท้าซ้ายก้าวถอยหลัง มือขวาถือกระบองแนวนอนรับตรีที่พื้นลงมา มือซ้ายกำมือ
ศีรษะเฉียงซ้าย

ภาพที่ 94 กระบวนการรบ จังหวะที่ 5

การปฏิบัติท่ารบ

ลิง - ก้าวเท้าซ้าย มือขวาถือตรีพื้นตรงระดับศีรษะ มือซ้ายกำมือ ศีรษะเฉียงซ้าย

ยักษ์ - เท้าขวาก้าวถอยหลัง มือขวาถือกระบองแนวนอนรับตรีที่พื้นลงมา มือซ้ายกำมือ
ศีรษะเฉียงซ้าย

2. กระบวนการขึ้นลอย เป็นกระบวนการทำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ซึ่งมีเพียงลอยเดียว เรียกว่า "ลอยหลัง"¹¹ โดยการขึ้นลอยในตอนี้ จะใช้เฉพาะตอนที่หนุ่มานรบกับเสนายักษ์ และสหัสกุมารที่ไม่ใช่ยักษ์ออกเท่านั้น

ภาพที่ 95 กระบวนการขึ้นลอย จังหวะที่ 1

ลิง - หันหลังเข้าหายักษ์ ก้าวเท้าซ้ายขึ้นเหยียบที่โคนขายักษ์ มือขวาถือตรี มือซ้ายจับมือยักษ์
 ยักษ์ - ยืนเต็มเหลี่ยม มือขวาถือกระบองตั้งขึ้นระดับศีรษะ มือซ้ายจับมือลิง

¹¹ สัมภาษณ์นายวีระพงษ์ วรโพธิ์, ผู้แสดง, 21 ตุลาคม 2549.

ภาพที่ 96 กระบวนการขึ้นลอย จังหวะที่ 2

ลิง - ยกตัวขึ้นแล้วหันมาด้านหน้า เท้าขวาเหยียบบ่าขวาของยักษ์ เท้าซ้ายเหยียบ โคนขาซ้ายของยักษ์
มือซ้ายจับมือยักษ์ มือขวาดึงตรีซัดกับกระบองของยักษ์

ยักษ์ - ยืนเต็มเหลี่ยม มือขวาดึงกระบองตั้งขึ้นระดับศีรษะซัดกับตรีของลิง มือซ้ายจับมือลิง

ภาพที่ 97 หนุมานขึ้นลอยหลัง เสนายักษ์
ที่มา: โรงเรียนชูขันธุ์

จากลักษณะกระบวนท่ารบและการขึ้นลอยในข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ในกระบวนท่ารบจะใช้ต่อสู้ได้กับทุกตัวละคร แต่ในการขึ้นลอย หนุมานจะขึ้นลอยหลัง เฉพาะยักษ์โด้น คือ ยักษ์ที่ไม่มียอดมงกุฏเท่านั้น

4.4 วิเคราะห์การแสดงโขนชูขันธุ์ ตอน หนุมานแผลงกา

รูปแบบการแสดงโขนชูขันธุ์ตอน หนุมานแผลงกา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. ส่วนพิธีกรรม และ 2. ส่วนการแสดง ซึ่งทั้งสองส่วนจะมีบทบาทความสำคัญที่แตกต่างกัน คือ พิธีกรรมจะเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีจุดประสงค์ของการกระทำเพื่อให้เกิดความขลัง ความมั่นใจ ถือเป็นที่ยึดเหนี่ยว สำหรับการแสดง แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1. การโหมโรง 2. การดำเนินเรื่อง ซึ่งขั้นตอนในการโหมโรงเป็นขั้นตอนที่คาบเกี่ยวกับพิธีกรรมและมีจุดมุ่งหมายในการกระทำที่ไม่ต่างกัน คือ การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนขั้นตอนในการดำเนินเรื่อง มีจุดประสงค์เพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ชม

วิธีการแสดงของโขนชูขันธุ์ ตอน หนุมานแผลงกา ดำเนินเรื่องตรงตามลำดับเหตุการณ์ ในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง รามเกียรติ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะนำมาเฉพาะบทบรรยายความและการเจรจาโต้ตอบกันของตัวละคร ส่วนบทที่

เป็นการรำเดี่ยวเพื่ออวดฝีมือจะไม่นำมาแสดง ดังนั้นการดำเนินเรื่องจะเป็นไปด้วยความรวดเร็วบอกเล่าเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบ เน้นการดำเนินเรื่องมากกว่าท่ารำ คล้ายวิธีการแสดงของละครนอก ทั้งนี้ก็เพื่อจะให้ทันใจผู้ชมซึ่งเป็นชาวบ้าน

ลักษณะการแสดง จะมีความสมจริงสมจัง เช่น ในฉากที่มีกล่าวถึงอินทรีชิตยงศร หลังจากนั้นก็ปล่อยลูกศรให้ร่วงหล่นมา ฉากที่อินทรีชิตยงศรนาศกลายเป็นพญานาค ด้านหลังฉากก็จะปล่อยตัวพญานาคที่ทำจากผ้าให้ลงมาที่หนุมาน และในฉากที่ไฟไหม้กรุงลงกา ก็มีการเป่าไฟหลังฉากให้เหมือนไฟไหม้จริง รวมทั้งมีการจุดไฟจริงที่หางของหนุมานอีกด้วย ซึ่งลักษณะการแสดงในส่วนนี้อาจจะได้อิทธิพลการแสดงละครเพลงในยุคนั้น ที่เน้นการแสดงสมจริงสมจัง เนื่องจากผู้ช่วยกำกับการแสดง ได้แก่ นางนารถ วรวงศ์ เคยเป็นนางเอกละครร้อง จึงน่าจะนำลักษณะการแสดงละครร้องมาประยุกต์ใช้ในการแสดง โขนขุนันท์

พื้นที่ที่ใช้ในการแสดง มีการใช้สลับกันระหว่างบนเวทีและสนามหญ้า เพื่อความเหมาะสมในการแสดง โดยการแสดงในฉากที่แสดงบนเวทียกพื้นมักจะเป็นฉากที่มีตัวละครน้อย และมีการวาดฉากตามท้องเรื่องอย่างสวยงาม เนื้อเรื่องในตอนนั้นส่วนใหญ่จะต้องการเน้นให้ผู้ชมรับรู้เรื่องราวที่กำลังดำเนินไป และสร้างความโดดเด่นให้กับตัวละคร เช่น ฉากที่หนุมานทำลายอุทยาน ฉากที่เสนายักษ์เข้ามากราบทูลสหัสกุมารในพระตำหนัก ฉากที่มโหทรกราบทูลทศกัณฐ์ในพระราชวังและฉากที่หนุมานเผากรุงลงกา สำหรับเวทีพื้นสนามจะใช้ในฉากที่มีตัวละครมาก และเนื้อเรื่องในฉากนั้นจะเป็นฉากสู้รบที่ไม่เน้นความสำคัญของฉากด้านหลัง แต่ต้องการเน้นให้ผู้ชมเห็นถึงความยิ่งใหญ่อลังการในการใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมาก และการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง ได้แก่ ราชรถ ซึ่งเป็นพาหนะขนาดใหญ่ที่มีความสวยงาม แปลกใหม่กับท้องถื่น รวมทั้งที่ต้องใช้พื้นที่ในการเคลื่อนย้ายเป็นบริเวณกว้างอีกด้วย โดยการแสดงในฉากนี้ ได้แก่ ฉากที่หนุมานสู้รบกับสหัสกุมารและฉากที่สู้รบกับอินทรีชิต

ผู้แสดง ประกอบไปด้วย ชายและหญิง ซึ่งจะรับบทบาทเป็นตัวละครที่แตกต่างกันออกไป แต่ในการวางตัวละครจะไม่กำหนดเพศของผู้แสดงให้ตรงกับเพศของตัวละคร คือ ไม่ใช้วิธีแบบชายจริงหญิงแท้ โดยผู้แสดงหญิงอาจถูกกำหนดให้แสดงเป็นยักษ์ เป็นลิง เป็นพระ หรือ เป็นนางก็ได้ ส่วนผู้แสดงชาย ส่วนใหญ่ก็จะรับบทตรงกับเพศตนเอง คือ เป็นยักษ์ หรือ ลิง แต่ก็มีบางตอนที่ผู้แสดงชายต้องมารับบทเป็นหญิง ได้แก่ ตอนนางสาวหะยีนดินเดียวเหนียวกินลม ตอนที่หนุมานแปลงเป็นนางกำนัล ซึ่งจะเป็นบทที่ตัวละครหญิงต้องแสดงท่าที่กระโดดกระเดก หรือทะเล้นทะเล้งไม่เรียบร้อย เป็นต้น และจากลักษณะการเลือกผู้แสดง จะสังเกตได้ว่าผู้หญิงจะได้รับบทแสดงที่หลากหลายกว่านักแสดงผู้ชาย โดยน่าจะสืบเนื่องจากเหตุผลหลายประการ คือ

1. ผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชาย

เนื่องจากผู้แสดงที่คัดเลือกมาส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง โดยเฉพาะบางส่วนที่เป็นนักเรียน โดยปกตินักเรียนหญิงก็จะมีมากกว่านักเรียนชาย ดังนั้นการที่ผู้ชายมีจำนวนน้อยกว่า จึงต้องใช้ผู้หญิง

มาร่วมแสดงด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเนื้อเรื่องก็จะพบว่าตัวละครที่เป็นชายมีมากกว่าผู้หญิง ดังนั้นเมื่อผู้แสดงชายมีไม่เพียงพอกับจำนวนตัวละครที่ต้องใช้ จึงจำเป็นที่จะต้องคัดเลือกผู้หญิงบางส่วนที่มีรูปร่าง ลักษณะพอที่จะแสดงเป็นตัวละครชายได้

2. ผู้หญิงมีรูปร่างและสรีระที่เหมาะสม

การลักษณะการแสดงที่ต้องมีการร้ายรำและการแต่งหน้า โดยเฉพาะในบทของตัวพระราม พระลักษมณ์ สีดาซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องที่ต้องเปิดหน้าในการแสดงและมีการร้ายรำมากกว่าตัวละครประเภทอื่น จึงควรต้องใช้ผู้แสดงที่เป็นผู้หญิง เนื่องจากมีสรีระที่เล็ก สมส่วน มีใบหน้าสวยงาม รวมทั้งลักษณะของรูปร่าง แขน มือ ก็สามารถที่จะฝึกให้คู่อ่อนช้อยงดงามได้ง่ายกว่าผู้ชาย

3. ผู้หญิงมีความตั้งใจ และอดทน

ในการฝึกหัดการแสดงที่ต้องใช้ผู้คนเป็นจำนวนมาก ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงเพื่อให้เกิดความสวยงามในการแสดง ดังนั้น ผู้ฝึกซ้อมจึงต้องฝึกฝนผู้แสดงอย่างหนัก ซึ่งนอกจากมีการฝึกซ้อมที่เข้มงวดแล้ว ตัวผู้แสดงก็ต้องมีความตั้งใจ เชื่อฟังและปฏิบัติตามครูฝึกอย่างเคร่งครัด ซึ่งในส่วนของนักแสดงที่เป็นนักเรียนผู้หญิงส่วนใหญ่ ก็จะมีอุปนิสัยเรียบร้อย เชื่อฟังซึ่งสามารถฝึกหัดได้ง่ายกว่าเด็กนักเรียนผู้ชายที่จะมีความซุกซนมากกว่า

ฉากที่ใช้ในการแสดง ในส่วนของฉากผ้าที่ซึ่งอยู่ด้านหลังของเวที สามารถเปลี่ยนได้ตามท้องเรื่อง โดยใช้การชักกรอก คือ เมื่อจะเปลี่ยนฉาก ก็จะชักกรอกม้วนฉากที่ใช้แล้วขึ้นไปแล้วปล่อยฉากที่ตรงกับเนื้อเรื่องลงมา ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนฉากแบบนี้ไม่ปรากฏในการแสดง โขนของกรมศิลปากร ไม่ว่าจะเป็น โขนฉาก โขนกลางแปลง หรือ โขนโรง แต่ลักษณะการชักกรอกเปลี่ยนฉากลักษณะนี้จะปรากฏในการแสดงลิเก จึงอาจเป็นไปได้ว่า โขนชุมชนนี้อาจได้รับอิทธิพลเรื่องการเปลี่ยนฉากมาจากการแสดงลิเก ซึ่งเคยเดินทางมาตระเวนเปิดทำการแสดงและได้รับความนิยมาจากชาวชุมชนอยู่ระยะหนึ่งก็ได้ ส่วนฉากที่อยู่บนพื้นสนามไม่มีการเปลี่ยนฉาก

ซึ่งจากการวิเคราะห์วิธีการแสดงของ โขนชุมชนนี้ ตอน หนุมานเผาเมือง พบว่า การแสดง โขนชุมชนนี้ ได้รับอิทธิพลจากการแสดงประเภทอื่น ดังนี้

ตารางที่ 9 สรุปอิทธิพลของการแสดงที่มีต่อโขนชุมชนนี้

การแสดงโขนชุมชนนี้	อิทธิพลจากการแสดงประเภทอื่น
1. ลักษณะการแสดงที่มีความสมจริงสมจัง	ละครรื่อง
2. การเปลี่ยนฉาก	ลิเก
3. เรื่องที่ใช้แสดง	โขนกรมศิลปากร
4. เครื่องแต่งกาย	โขนกรมศิลปากร
5. พิธีกรรม	ละครรำ

ตารางที่ 9 สรุปอิทธิพลของการแสดงที่มีต่อโขนซูซันซ์ (ต่อ)

การแสดงโขนซูซันซ์	อิทธิพลจากการแสดงประเภทอื่น
6. กระบวนการรบ	ทำรำกระบี่กระบอง
7. การดำเนินเรื่องรวดเร็ว	ละครนอก
8. การนำเสนอการแสดงบนเวทีสนาม	โขนกลางแปลง

สรุป

การแสดงโขนซูซันซ์ จะเริ่มด้วยพิธีไหว้ครู เพื่อเป็นการแสดงความเคารพเทพเจ้า ครู อาจารย์ครั้งสุดท้าย โดยจะให้นักแสดงจุดธูปเทียนบูชาครูพร้อมกับ การบรรเลงเพลงสาธุการ ซึ่งเป็นเพลงโหมโรงเพลงแรกของวงปี่พาทย์ โดยวงปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงโหมโรง มีทั้งหมด 8 เพลง ได้แก่ เพลงสาธุการ เพลงตระ เพลงเข้าม่าน เพลงเสมอ เพลงเชิด เพลงกลม เพลงกราวใน และเพลงลา โดยมีลักษณะเรียงลำดับเพลงตามการโหมโรงของการแสดงโขน ละครกรรมศิลป์การ

เมื่อปี่พาทย์บรรเลงเพลงโหมโรงเสร็จแล้ว ก็จะเริ่มแสดงและดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ หรือ เหมาะสมกับเวลา โดยการแสดงโขนซูซันซ์ ตอนหนุมานแผลงกา มีทั้งหมด 6 ฉาก ได้แก่ ฉากที่ 1 หนุมานทำลายสวนและสู้กับไพร่พลยักษ์ ฉากที่ 2 เสนายักษ์เข้ากราบทูลสหัสกุมาร ฉากที่ 3 หนุมานต่อสู้กับสหัสกุมาร ฉากที่ 4 ทศกัณฐ์สั่งให้อินทรชิตยกทัพไปจับหนุมาน ฉากที่ 5 อินทรชิตต่อสู้กับหนุมาน ฉากที่ 6 อินทรชิตจับหนุมานมาถวายทศกัณฐ์และหนุมาน แผลงกา ซึ่งการแสดงในแต่ละตอนจะมีการเปลี่ยนฉากตามเนื้อเรื่อง รวมทั้งมีการใช้พื้นที่แสดง สลับกันระหว่างบนเวทีและบนสนามหญ้า โดยจะแสดงบนเวทีในฉากที่มีตัวละครน้อยและแสดง บนสนามหญ้าในฉากที่มีตัวละครเป็นจำนวนมาก

สำหรับกระบวนการรำในการแสดงโขนซูซันซ์ มี 3 ลักษณะ คือ 1. การรำตีบท 2. การรำ หน้าพาทย์ 3. กระบวนการรบและขึ้นลอย โดยการรำตีบท มีทั้งทำรำที่เป็นท่านาฏยศัพท์ ทำใน แม่บทและทำรำที่ประดิษฐ์ใหม่จากท่าทางธรรมชาติ สำหรับการรำหน้าพาทย์ มีเพียงเพลงเดียว คือ เพลงโอด ส่วนเพลงหน้าพาทย์เพลงอื่นจะใช้บรรเลงประกอบการแสดง โดยไม่มีการรำประกอบ สำหรับกระบวนการรบจะเป็นท่าที่ดัดแปลงมาจากท่ารำกระบี่กระบอง มีลักษณะในการตีรุกและรับ ส่วนกระบวนการขึ้นลอย จะมีเพียงลอยเดียว เรียกว่า “ลอยหลัง” ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นใหม่ และจะใช้ เฉพาะตอนที่หนุมานรบกับเสนายักษ์และสหัสกุมารที่ไม่ใช่ยักษ์ยกตนเท่านั้น

จากการศึกษาและวิเคราะห์การแสดง โขนซูซันซ์ พบว่าการแสดงโขนซูซันซ์ตอน หนุมาน แผลงกา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. ส่วนพิธีกรรมซึ่งเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ 2. ส่วนการ แสดง มี 2 ขั้นตอน คือ 1. การโหมโรง 2. การดำเนินเรื่อง โดยขั้นตอนในการโหมโรงเป็น การ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนขั้นตอนในการดำเนินเรื่อง มีเพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ชม

ลักษณะวิธีการแสดง จะดำเนินเรื่องตรงตามลำดับเหตุการณ์ ตามบทพระราชนิพนธ์เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน หนุมาน เผลดงกา ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช(รัชกาลที่ 1) ซึ่งจะดำเนินเรื่องด้วยความรวดเร็วบอกเล่าเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบ เน้นการดำเนินเรื่องมากกว่าทำรำ กล้ายวิธีการแสดงแบบละครนอก ส่วนลักษณะการแสดงที่มีความสมจริงสมจัง อาจจะได้อิทธิพล การแสดงละครเพลง

พื้นที่ที่ใช้ในการแสดง มีการใช้สลับกันระหว่างบนเวทีและสนามหญ้า เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการแสดง สำหรับผู้แสดง ประกอบไปด้วย ชายและหญิง ซึ่งจะรับบทบาทเป็นตัวละคร ที่แตกต่างกันออกไป แต่ไม่กำหนดเพศของผู้แสดงให้ตรงกับเพศของตัวละคร แต่จะสังเกตได้ว่า ผู้หญิงจะได้รับบทแสดงที่หลากหลายกว่านักแสดงผู้ชาย โดยน่าจะสืบเนื่องจากเหตุผล 3 ประการ คือ 1. ผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชาย 2. ผู้หญิงมีรูปร่างและสรีระที่เหมาะสม และ 3. ผู้หญิงมีความตั้งใจ และอดทน

ฉากที่ใช้ในการแสดงบนเวทีสามารถเปลี่ยนได้ตามท้องเรื่อง โดยใช้การชักรอก ซึ่ง เหมือนกับการเปลี่ยนฉากในการแสดงลิเก จึงอาจเป็นไปได้ว่า โขนชุดชั้นอาจได้รับอิทธิพลเรื่องการ เปลี่ยนฉากมาจากการแสดงลิเก ส่วนฉากบนพื้นสนามจะไม่มีมีการเปลี่ยนฉาก

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า โขนชุดชั้น เป็นการแสดงที่น่าจะได้รับอิทธิพลจากการแสดงหลาย ประเภทมาผสมผสานและประยุกต์เข้าด้วยกัน พร้อมกับปรับปรุงจนทำให้เกิดเป็นการแสดงขึ้น